

מימים ראשונים בארץ ישראל:

שירונים בעברית בחוגי היהודים המשיחיים בימי המנדט (חלק ב')

גרשון נראל

"הלל וזמרה – שירי קדש"

אסופה זו ראתה אור מטעם בית הספר התנ"כי "הר הכרמל" בחיפה, שסמלו היה שיח עולה באש וסביבו נכתב בעברית ובלטינית "הסנה איננו אוכל". אסופה זו נדפסה בחיפה בשנת תרצ"ה (1935), בדפוס הבריטי שפעל בעיר. כאן לוקטו 40 מזמורים, שבחלקם כבר הופיעו בשירונים שראו אור בעשור הקודם. הכותרת של הקובץ מצביעה על המקורות של חלק גדול מהשירים השונים. גם כאן בולטת העובדה שמילים ומשפטים רבים עברו עריכה מחודשת והשלשון תוקנה. מתוך הכרת סגנונו של בן-מאיר, אין לי ספק שגם כאן היתה ידו במלאכה, מה גם שידוע כי באותן שנים הוא עבד בקרב היהודים בחיפה כשליח מטעם ה-British Jews Society. בכך שיקף מעב"מ בשירים שקיבץ את השינויים שהשפה העברית עברה במהלך השנים. חידוש מעניין בלקט זה הוא הכנסתם של תרגומים לעברית של שירי חג מולד מסורתיים, ביניהם השירים הידועים "ליל מנוחה, ליל קדושה" ו"גיל בתבל בא ישוע". שישה שירים באסופה מזכירים בצורה בולטת את "ציון", כשביניהם גם צירופי מילים כמו "ארץ ציון" ו"ישוע קדוש ציון". גם כאן חוזרת ונשנית הזיקה ההדוקה בין התנ"ך והברית החדשה, בין ישוע משיח ישראל והציפייה להתגשמות הנבואות.

"שירת ישורון"

קובץ השירים המשיחיים "שירת ישורון", מאת משה עמנואל בן-מאיר, ראה אור בשנת תרצ"ט (1939). אסופה זו, שנכללים בה 100 מזמורים, נדפסה בירושלים בדפוס "מים חיים", שכאמור היה בבעלות ג'ובראן גבריאל. בדברי המבוא לשירון, שנכתבו באנגלית ערב חג השבועות של שנת 1939, ציין בן-מאיר כי לשירים בעלי הלחנים המסורתיים באנגלית ובגרמנית נתווספו גם "מספר מזמורים שנכתבו למוסיקה יהודית ולוקטו מספרי שירים בני הזמן". ואילו בדברי ההקדמה שלו, שנכתבו בעברית, כתב בן-מאיר בין השאר כך: "סוף סוף זכיתי להוציא שירון משיחי בשפת הקודש לזכות בו את חסידי האדון ישוע המשיח בארץ ישראל. אני מוציא שירון זה בתפילה שיהיה מעין ברכה לפדוי ציון הנפוצים פה ושם בארצנו ובארצות הגולה. ובתקווה ואמונה שבשנים תבאנה תהיינה פה בארץ עדות

חדשים". חלק ב' של "שירים ותשבחות" מעולם לא ראה אור. באשר למפעל אחר של משה עמנואל בן-מאיר (מעב"מ), ראוי לציין כי הוא היה, יחד עם יוסף שולם, ממיסדי קהילת "נתיביה" בירושלים, בשנים 1974/5. מעב"מ נפטר ב-1978 ונקבר בהר הזיתים.

"פזמונות לילדים" (חלק א')

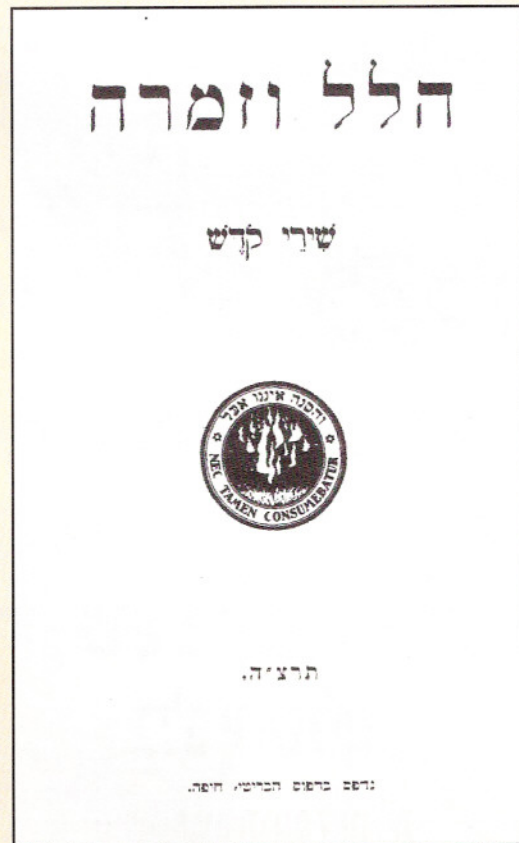
קובץ קטן זה, עלון בן שישה דפים מודפסים, נערך וסודר בידי משה עמנואל בן-מאיר, אך לא ידוע מתי יצא לאור. כמו "שירים ותשבחות", גם ספרון זה הודפס בירושלים בדפוס "עדות כתבי קודשית במזרח הקרוב". מעב"מ יחס חשיבות מיוחדת להוצאה לאור של "פזמונות לילדים" – שירים קצרים ועלזים, שלא באריכותם על הצעירים. השירון כולל 49 שירים, כשכל אחד מהם בית אחד בלבד, לרוב בן ארבע שורות קצרות. גם בשירים שפרסם ב"פזמונות לילדים" הבלטי בן-מאיר את רעיון הגאולה הלאומית לצד הגאולה הרוחנית של עם ישראל. בלי שהדברים נאמרו במפורש, קובץ זה הוא למעשה לקט של שירים שכבר הופיעו בשירונים קודמים, אם כי בן-מאיר גם הכניס

תיקונים רבים. כך, למשל, בשיר "התקווה", שחותם את הקובץ, שינה מעב"מ חלק מהמילים וכתב: "עוד לא אבדה תקוותנו, תקוותם של אבותינו, כי עוד תבקש אומתנו פני ישוע משיחנו!" גם חלק ב' של שירון זה לא ראה אור מעולם.

"שירים ותשבחות" (חלק א')

משערים שהמקבץ של שירון זה היה משה עמנואל בן-מאיר (1905-1978), שכן בחוברת עצמה אין פרטים כלשהם לגבי זהות העורך והמתרגם. להערכתנו פורסם השירון באמצע שנות ה-30 של המאה שעברה. בן-מאיר, יליד ירושלים, היה היהודי המשיחי הבולט ביותר בארץ. הוא פעל באופן שיטתי ולאורך זמן כדי להוציא לאור שירים בעברית, לשימוש באסיפות של המאמינים דוברי העברית. מפעלו ההמנוולוגי נמשך גם לאחר קום המדינה. בשירון זה מופיעים 24 שירים וכן מזמור-הלל "גדל" (Doxology). הוא הודפס בירושלים בדפוס "עדות כתבי קודשית במזרח הקרוב", ת"ד 632. תוכן העניינים

מדבר בעד עצמו, והוא כולל את הפרקים הבאים: שירי שבח, שירי גאולה, שירי בשורה, שירי אמונה וביטחון, שירי תפילה ותחנונים ושירים לילדים. שיר אחד הוצג כפרק בפני עצמו ונקרא "התקווה" (מס' 23), ובו נאמר: "עוד לא אבדה תקוותנו, תקוות הנביאים חזי יה, כי עוד תבקש אומתנו פני משיחה ואלוה". גם כאן ברור כי ה ת ק ו ה ה ל א ו מ י ת ה י ה ו ד י ת , ב ע ק ב ו ת "התקווה" של

נפתלי הרץ אימבר, שולבה עם מסר רוחני מובהק שישוע עומד—במרכז. במבוא ל"שירים ותשבחות" נאמר כי "המקבץ מכיר תודה בזה לגב' קלור בעד רשותה להדפיס את השירים המסומנים 'הלל וזמרה', ולג'ובראן גבריאל בעד אלה הנושאים את שמו ואלה המסומנים 'שירים

שִׁירַת יִשְׂרָאֵל

קובץ שירים משיחיים

מאת

משה עמנואל בן-מאיר

תרצט – 1939

ארץ ישראל

דפוס "מים חיים", ירושלים

ו ק ה י ל ו ת
שתשתמשנה בו".
ב-1939 נדפסו שתי
מהדורות של שירון
זה. חלק מהמזמורים
בשירון הופיעו
בשירונים קודמים
ובמקומות אחרים
כמו הביטאון
"תקוות ציון", אבל
כאן הוסיף בן-מאיר
פרקי תהילים
ושירים חדשים פרי
עטו, שכדבריו
נכתבו "בחסד
שמים". גם כאן הוא
הבליט את הזיקה
בין התקווה
המשיחית והרוחנית
בישוע לבין התקווה
הציונית הלאומית

בארץ האבות. בסוף השירון הוא כלל שלושה שירים ציוניים מעניינים: "ברכת עם"
מאת חיים נחמן ביאליק (מס' צ"ח); "התקווה – פזמון לאומי יהודי משיחי" מאת
חיים דרמר (מס' צ"ט); ו"התקווה – ההמנון הלאומי" (מס' ק). מאת נפתלי הרץ
אימבר. ההמנון הלאומי של אימבר, כפי שהוא מופיע ב"שירת ישורון", כולל חמישה
בתים, ולא רק את הבית הראשון והמפורסם ששרים היום.

שני השירונים האחרונים, "הלל זמרה – שירי קדש" ו"שירת ישורון", הופיעו
בזמן המנדט גם בכריכה קשה. תקוותו של בן-מאיר, שבאה לידי ביטוי בדברי המבוא
שלו כי "הכנסות השירון הזה יוקדשו להוצאת שירון שני עם תווי נגינה" לא
התגשמה בזמן המנדט. רק לאחר הקמת המדינה, בשנת 1957, נתגשמה תקווה זו
במסגרת השירון "שיר חדש".

יתכן שרשימת השירונים המפורטת כאן איננה שלמה. אם מישהו מהקוראים
מכיר שירונים נוספים, אשמח לשמוע על כך. בכל מקרה, מגוון השירונים וההדפסות
הנישנות של שירונים יהודים-משיחיים בימי המנדט מלמדים שנושא זה היה חשוב
למאמינים באותם ימים והעסיק אותם. גם אז, כמו היום, שירי ההלל היו חלק בלתי
נפרד מעבודת האלוהים. היהודים המשיחיים אז, כמו רבים מהעולים החדשים בארץ
היום, דיברו בשפת מוצאם, אך לא היססו להשתמש בשירים אנגליים וגרמניים
שמקורם בכנסיות. במקביל הם שאפו להשתמש באותם שירים, כשהם מתורגמים
לעברית. בתחום זה בולטת במידה רבה תרומתו הלשונית המיוחדת של משה
עמנואל בן-מאיר.

מתברר שבזמן המנדט, מילות השיר היו חשובות ליהודים המשיחיים, והלחנים
הכנסייתיים לא הפריעו להם. הלחנים המסורתיים של הכנסיות לא נחשבו אז
בעיניהם כסמל לאובדן הזהות היהודית או כביטוי להתבוללות. עצם הימצאותם
בארץ ישראל והשתלבותם הלאומית והאזרחית בחברה היהודית העניקו ליהודים
תלמידי ישוע תחושה ברורה של זהות יהודית. הם צירפו לשירונים את המזמורים
הלאומיים שנתחברו אז בארץ. המעבר ההדרגתי לשימוש בשירים בשפה העברית
היה איטי אך עקבי. היום עדיין ישנן בארץ כמה קהילות שמשמשות בשירים
המתורגמים של בן-מאיר, במיוחד באלה שמתארים את בשורת הגאולה ואת
התקווה בישוע. בכך נתממש, לפחות חלקית, חזונו הפיוטי של משה עמנואל בן-
מאיר.

© כל הזכויות שמורות לגרשון נראל. אין להעתיק מאמר זה או חלקים ממנו ללא רשות בכתב
המהחבר

צט

הַתְּקוּוּהָ

פזמון לאומי יהודי-משיחי.

(Music: Jewish National Anthem.)

1 כָּל עוֹד נִטֵּף דָּם בְּעוֹרְקֵינוּ
וְהַלֵּב לֹא קָם לְדַמְמָה,
וְאַהֲבָה בּוֹעֶרֶת בְּקַרְבָּנוּ
לְאַחֹתֵנוּ «לֹא-רְחֻמָּה» -

עוֹד לֹא אָבְדָה תְּקוּוֹתֵנוּ
תְּקוֹת הַנְּבִיאִים חוֹזֵי יָהּ,
כִּי עוֹד תִּבְקֶשׁ אֻמַּתֵנוּ
נְנִי מְשִׁיחָה וְאַלְהָה.

2 כָּל עוֹד שָׁמַשׁ מְשִׁיחֵנוּ
זוֹרְחַת בְּשָׁמַיִם,
וְאוֹר יֵשַׁע עַל דְּרָכֵינוּ
אוֹר בֶּן-אֱלֹהִים חַיִּים: -

3 כָּל עוֹד רִבְבוֹת רִבְבָה
חוֹסִים בְּצַל אֲדוֹנֵינוּ,
וְאַהֲבָתוֹ כְּאֵשׁ לְהִבָּה
מִתְלַקַּחַת בְּלִבָּנוּ: -

4 כָּל עוֹד עוֹלָ יָמִים וְגַם שָׁב
בְּיִשׁוּעַ יִמְצָא חַיִּים
וְדָמוֹ נִשְׁפָּךְ עַל הַצֶּלֶב
לְהֵם כְּמוֹ טֵל שָׁמַיִם: -

חיים דרמר

תקווה אחרת: שיר מתוך "שירת ישורון" (1939)